

Міжнародний простір і бібліотеки

Тенденція на євроінтеграцію, яка стала складовою зовнішньої і внутрішньої політики нашої держави на нинішньому етапі її розвитку, потребує реальної підтримки суспільства, і найперше державних інституцій. Одним з проявів такої підтримки стала Всеукраїнська науково-практична конференція «Міжнародна діяльність бібліотек як складова вибору держави», яка цьогогоріч 22-23 вересня відбулася в Одеській національній науковій бібліотеці.

Конференція збрала бібліотекарів з 17 областей України від Львова до Дніпра і Харкова. В її роботі взяли участь також представники Міністерства культури України, представництва Міністерства закордонних справ України в Одесі, дипломатичного корпусу, акредитованого в Одесі, працівники Німецького культурного центру Гете-Інституту в Україні та Одеської філії Грецького фонду культури.

Багаторічні доробок бібліотек з міжнародного співробітництва свідчить, що цей напрям є особливо перспективним і актуальним.

У публікації хотілось би стисло охарактеризувати та процитувати фрагменти окремих виступів, які дозволять зрозуміти суть проблеми та досвід бібліотек означеної тематики, їх звернення до тих чи інших форм роботи.

Звертаючись під час відкриття конференції до її учасників **Григорій Закраєвський**, представник МЗС в Одесі, висловився таким чином:

«... Цей захід важливий для вас як професіоналів-бібліотекарів, але не менше значення він має для нашого суспільства, адже дає інструменти щодо його консолідації, набуття європейських цінностей, інтеграції України в європейське співтовариство, отримання рівного доступу до інформації, а відтак і створення умов для підвищення якості життя. Це, фактично, цитування положень концепції розвитку бібліотек, її стратегії, однак сьогодні вона набуває більш практичного значення.

Подібні заходи особливо важливі в ситуації, коли на сході країни вже третій рік ми переживаємо агресію, як зовнішню, так і внутрішню, яку здійснюють маріонеткові режими. Бібліотеки сприяють як консолідації суспільства, так і збереженню нашого суверенітету і непорушності державних кордонів».

Ярослава Різникова, заступник начальника управління культури, національностей, релігій та охорони об'єктів культурної спадщини, начальник відділу національностей та релігій ОДА:

«Хочу наголосити, що в умовах глобалізаційних, інтеграційних процесів збільшується інформаційний масив, стрімко розвиваються новітні технології, що створює для бібліотек нові інноваційні можливості. Включення бібліотек до європейського, світового контексту веде до змін і трансформації усіх наших життєвих ресурсів і не може не відобразитися на бібліотечній справі. До бібліотеки перестають ставитися як до місця накопичення і збереження інформації, а швидше як до інформаційно-комунікативного комплексу, який зберігає знання, трансформує їх і ретранслює у суспільство. Глобалізація, доступ до світової цифрової бібліотеки – це цікавий простір, що створює не лише нові можливості, але й ставить перед бібліотеками України усіх рівнів нові вимоги, спонукає до перегляду їх функцій і місії, зокрема в плані збереження нашої національної ідентичності, збереження української культури і розкриття її перед світом».

Значні успіхи у міжнародній співпраці мають господарі конференції. Учасники пленарного засідання зацікавлено слухали виступ генерального директора ОННБ **Ольги Ботушанської**. Міжнародне співробітництво бібліотеки розвивалося в руслі культурної дипломатії. Очільник одеської книгозбірні нагадала достатньо відомі факти, які свідчать про його масштабність.

У 1994 році підписано тристоронню “Угоду про співробітництво з питання збереження і розвитку української національної культури в її різних видах на спільну користь України і Австралії” між ОННБ, Державною бібліотекою штату Новий Південний Уельс і Фундацією українознавчих студій Австралії. Це був єдиний на той час міжнародний, міждержавний і міжустановчий проект. Ця співпраця уможливила роботу по збиранню

матеріалів для бібліографічного покажчика “Голодомор в Україні 1932-1933 рр.”. 2014 року побачив світ вже третій випуск, щоправда, поки що на електронних носіях.

Завдяки підписанню у 1995 році прямої угоди з Посольством Франції в Україні визначались умови співпраці з Французьким культурним центром, Національною бібліотекою Франції, Міністерством закордонних справ Франції. Стабільні контакти в одеситів з бібліотеками Марселя.

Результатом багатосторонньої угоди ОННБ з Баварським домом в Одесі та Гете-Інститутом стало відкриття у листопаді 2000 року своєрідної міні-бібліотеки – Німецького читального залу. На початку 2000-х років активізувалося співробітництво з США. Завдяки партнерству між американським урядом і українськими бібліотеками та за підтримки Посольства США в ОННБ було відкрито інформаційно-ресурсний центр "Вікно в Америку". Згодом здобуття грантів дало можливість бібліотеці отримати новітнє оснащення. У відділі міжнародних проєктів нині діє електронна читальна зала, у якій є безкоштовний доступ до повнотекстової бібліотеки eLibraryUSA.

Про місію Гете-Інституту в Україні, форми роботи з українськими бібліотеками розповіла керівник відділу інформації цієї установи **Сюзанне Тейхман**. На її переконання приїзд референтів з Німеччини, їх контакти з українськими бібліотекарями є обопільно корисними. Попри те, що особисті контакти надзвичайно важливі, світ вступив в еру цифрову. Сюзанне Тейхман відзначила, що потреба в німецьких книгах в різних регіонах України не однакова, тому наявність електронних книг на сайті Гете-Інституту компенсує цей недолік – доступ до паперової книги. Ця послуга безкоштовна. Доповідач нагадала, що на сайті є також корисна інформація про те, як нині розвиваються німецькі бібліотеки.

Лариса Лугова, директор Львівської обласної бібліотеки для дітей, детально зупинилася на спільних проєктах з бібліотеками Польщі, які займають пріоритетне місце у міжнародному співробітництві цієї установи. Налагоджені тісні й тривалі стосунки з бібліотеками Вроцлава (проєкт «Вроцлавські гноми, львівські леви»). Серед ініціатив цієї бібліотеки міжнародний проєкт «Ми – українці. Я і ти!», який проведено спільно з бібліотеками Польщі та Костянтинівською центральною міською публічною бібліотекою (Донецька обл.).

«На прикладі роботи нашої бібліотеки ми демонструємо, що активна міжнародна співпраця можлива на різних рівнях – як обласному, так і міському або районному. Хоча для того, щоб виходити на міжнародну бібліотечну арену, потрібні і витрати, і критичне ставлення до своєї діяльності. Що ми можемо запропонувати зарубіжним партнерам, щоб їм було цікаво з нами працювати? Виникає також проблема мовного бар'єру, менеджменту проєктної діяльності, тому потрібно навчати молодих, надавати їм можливість для вивчення мов, дистанційної освіти, навчати писати проєкти і налагоджувати міжнародні контакти».

Серед доповідачів і один з модераторів зустрічі **Ірина Журавльова**, директор найстарішої університетської бібліотеки України Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна (заснована 1805). Університетський майданчик дозволяє цій науковій установі розвивати широке міжнародне співробітництво у різних площинах і формах. Виділимо один з напрямів, пов'язаний з дослідженням та реставрацією грецьких рукописів, яких в бібліотеці нараховується 24. З цього проєкту розпочалася тісна співпраця бібліотеки з Грецьким фондом культури в Україні (2003), а з 2006-го – з Фондом Анастасіоса Левентіса (Нікосія, Кіпр). Співпраця з останнім дозволила реставрувати і консервувати рукописи, а також заснувати бібліотеку з історії, культури та мистецтва Греції і Кіпру. Тісно співпрацює очолюваний І. Журавльовою заклад і з грецькою громадою Харкова. У 2003 та 2013 роках за підтримки компанії «Геліос» та міської адміністрації побачили світ два випуски Каталогу грецьких рукописів.

На тлі виступів, які робили акцент на досягненнях у царині міжнародного співробітництва, певний здоровий критицизм відчувався у доповіді представника Національної бібліотеки ім. В. Вернадського **Галини Солоїденко**. Гостя з Києва вважає,

що в нашій державі ще недостатньо висвітлюється діяльність світових бібліотек, а відтак не вповні переймається їх корисний досвід. Також недостатнім є представництво українських бібліотек у міжнародних організаціях саме на рівні комітетів і секцій, зокрема в IFLA, що сповільнює впровадження в бібліотеках новітніх технологій.

Основна ж частина доповіді Галини Солоіденко була присвячена одному з аспектів міжнародної діяльності бібліотеки – участі в Раді директорів Міжнародної асоціації академії наук (МАН), яка діє при АН України і членами якої переважно є інституції СНД.

Доповідь **Людмили Власенко** (Полтавська ОУНБ ім. І.П. Котляревського) акумулювала інформацію про бібліотеки Латвії, яку вона отримала під час особистого перебування у цій країні в групі українських бібліотекарів, які відвідали країну на запрошення Міністерства культури Латвії. Ця поїздка не фінансувалася державою. Додаткове джерело інформації – сайти латвійських бібліотек.

Вона виділила кілька етапів розвитку латвійських бібліотек. Під час першого етапу, який тривав з 1991 по 1997 роки, відбувалася їх децентралізація – процес, який також відбувався і в Україні. Тоді ж бібліотеки Латвії почали освоювати і використовувати нові інформаційні технології, а також локальні електронні каталоги в трьох інформаційних системах – ALISE, LIBER, VTLS.

На другому етапі (1997-2001) здійснювалося зміцнення соціальної функції бібліотек. Був створений консорціум Інформаційної мережі бібліотек, реалізований проект LATLIBNET, створені бази даних за муніципальними документами та електронними реєстрами. Третій етап, який триває з 2001 року дотепер, має на меті об'єднання бібліотек на основі програми «Єдиної державної інформаційної системи бібліотек (VVBIS)».

Латвійські бібліотеки, на відміну від українських, не пішли шляхом укрупнення. Згідно з існуючою нормою в Латвії на 2 тисячі жителів має бути 1 бібліотека, і це в країні, де населення ледь перевищує 2 мільйони осіб (!) Однією з фішок доповіді стало детальне знайомство з гордістю латишів – суперсучасною Латвійською національною бібліотекою («Замок Світла»), збудованою на кошти інвесторів.

Про те, що Україна нині є серед пріоритетних країн щодо реалізації програм США в Україні, зрозуміло також з виступу **Наталі Дибі**, завідувача відділу міжнародних проектів ОННБ і керівника ІРЦ «Вікно в Америку» в Одесі.

Промовець звернула увагу на масштабність проекту «Вікно в Америку» в Україні, що дозволило створити повноцінні інформаційні центри і навіть бібліотеки, як, наприклад, в НУ «Києво-Могилянська академія». «Програма «Вікно в Америку» – це не просто грантова програма, і не просто ресурсний центр, це програма держдепартаменту США, – наголосила доповідач. – Програма носить глобальний характер, і якщо в Україні вона називається «Вікно в Америку», то у світі вона має назву «Американські куточки». Наталія Матвіївна нагадала, що 2013 року щорічний семінар для керівників ІРЦ «Вікно в Америку» відбувся в саме Одесі.

Принагідно хотілось би згадати, що успіхи одеських бібліотекарів були відзначені на найвищому рівні. Не так давно ген директор ОННБ Ольга Ботушанська і завідувач відділу міжнародних проектів Наталія Діба серед інших наших співвітчизників були нагороджені Почесною відзнакою Президента України – ювілейною медаллю "25 років незалежності України".

Представник Дніпропетровської ОУНБ ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія **Світлана Усенко** розповіла про переваги, які дають саме грантові проекти Посольства США в Україні, зокрема, «Windows Go Biking», а також грантові програми. Так програма «Відкритий світ» дала можливість українським бібліотекарям відвідати Сполучені Штати, і побувати в бібліотеках Конгресу США, Центральній бібліотеці Чикаго, Сітла.

Основну увагу доповідач приділила проведеному велофлешмобу за проектом «Windows Go Biking» («Вікна в Америку на велосипедах»), який об'єднав чотири міста України. Його мета – популяризувати діяльність ресурсних центрів «Вікно в Америку». Проект, що тривав 8 місяців, стартував у Тернополі у квітні 2015 року. У ньому також взяли участь

молоді бібліотекарі центрів «Вікно в Америку» Луцька, Полтави і Дніпра. До учасників згодом приєдналися волонтери різних міст, і з 8 група зросла до 30 осіб. Під час подорожі бібліотекарі роздали близько 2 тис. примірників рекламної продукції, яку видрукували на грантові кошти. Завершився велофлешмоб 4 липня у Дніпрі у День незалежності США.

В умовах недофінансування бібліотек багато виступаючих звертають увагу на важливість поширення волонтерського руху. «Освітнє волонтерство стає важливим для суспільства в часи політичних та економічних змін, реформування суспільних інститутів та інших викликів, оскільки платне підвищення кваліфікації стає неможливим через низьку купівельну спроможність громадян. Вивчення іноземних мов є одним із популярних видів освітнього волонтерства, попит на яке в Україні зростає з кожним роком», – наголосила у своєму виступі інша гостя із Дніпра **Тамара Гаврилюк** (ОУНБ імені Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія).

Проведення конференції всеукраїнського рівня в Одесі є фактором стимулюючим. Так, голова Одеської філії Грецького фонду культури **Софроніс Парадісопулос** висловив сподівання, що у подальшому ми станемо свідками проведення подібної міжнародної конференції за участі бібліотекарів країн континенту.

У другий день роботи конференції під час круглого столу були вироблені і ухвалені рекомендації з питань міжнародного співробітництва бібліотек, які направлені в Міністерство культури України та учасникам конференції. З ними можна ознайомитися на сайті ОННБ.

Володимир КУДЛАЧ,
провідний бібліотекар відділу інформаційно-технічного забезпечення бібліотечних
процесів ОННБ,
член НСЖУ, НСХУ

У публікації використані окремі матеріали веб-сайта ОННБ